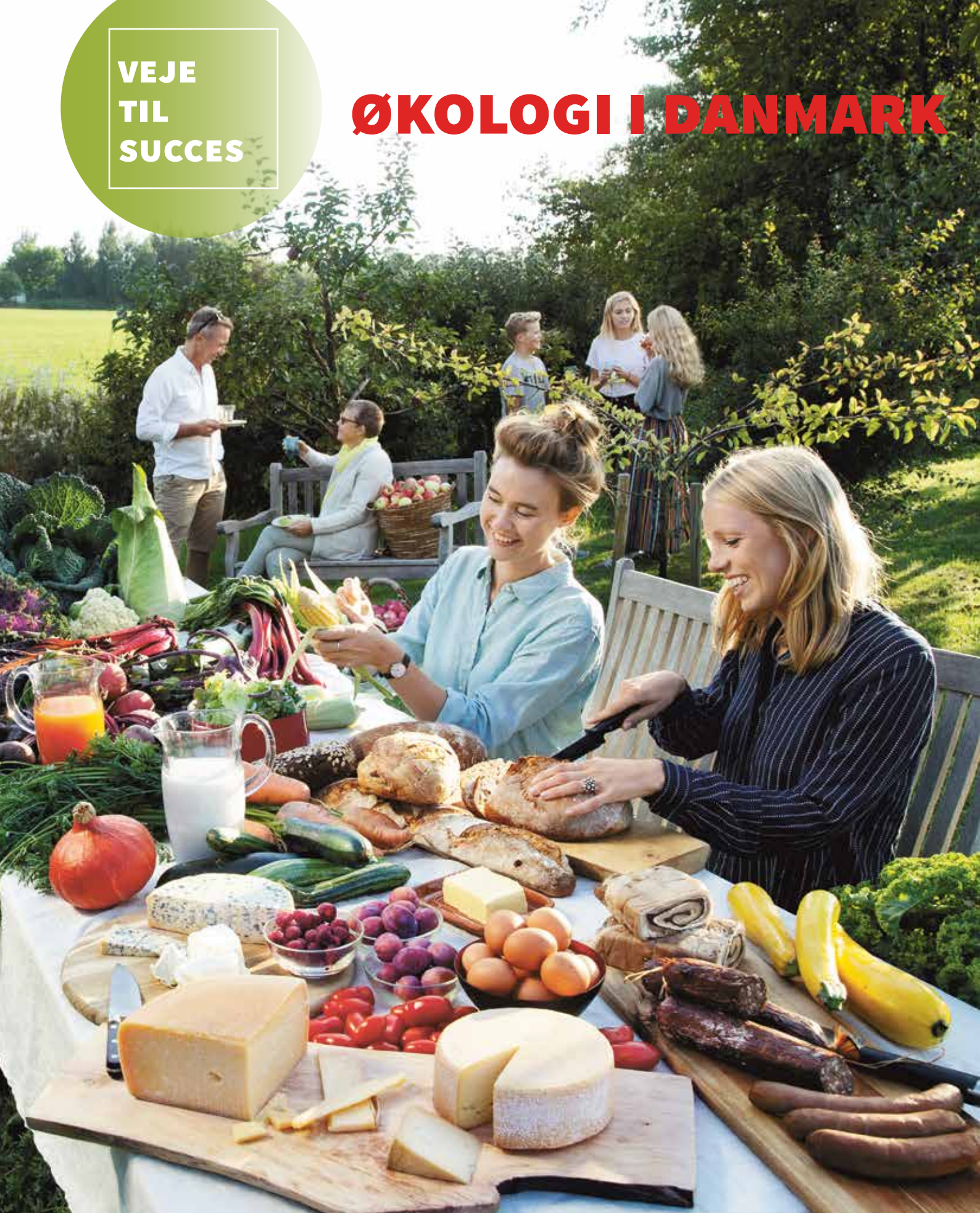

**VEJE
TIL
SUCCES**

ØKOLOGI I DANMARK

INDHOLD

3 FORORD

5 ØKOLOGISKE FØDEVARER

– HVAD GEMMER SIG BAG Ø-MÆRKET?

7 Det kendetegner økologisk produktion

9 Økologisk planteproduktion

10 Økologisk oksekøds- og mælkeproduktion

11 Økologisk griseproduktion

12 Økologisk æg- og fjerkræproduktion

13 Forarbejdning af økologiske fødevarer

15 TILLID OG TROVÆRDIGHED SKABT

GENNEM REGLER OG KONTROL

17 En økologikontrollør på arbejde

19 VEJE TIL SUCCES – SAMARBEJDE, POLITIK OG FORSKNING

20 Udvikling af økologipolitik

21 Økologiforskning

23 DET ØKOLOGISKE MARKED

24 Økologi til forbrugere verden over

25 Økologi i detailhandlen

26 Økologi – også når man spiser ude

27 Sygehuse serverer 90 – 100 pct. økologisk mad

27 København – en økologisk og klimavenlig hovedstad

29 Økologi i gastronomien

31 DE ØKOLOGISKE LANDMÆND

32 Kamerastyrede lugerobotter og droner

33 Viden og rådgivning

35 STORE OG SMÅ VIRKSOMHEDER MED STÆRK ØKOLOGIPROFIL

37 Økologiske mejeriprodukter til forskellige behov i livet

ØKOLOGI I DANMARK – VEJE TIL SUCCES

DANMARK ER ET LAND med høje ambitioner for økologisk produktion. Vi var det første land i verden til at lave en økologilov; det første land i verden til at udvikle en statslig økologikontrol; det første land til at indføre et økologisk mærke – ligesom vi også var det første land i verden til at introducere mål om 60 pct. økologi i offentlige køkkener.

Vores ambitiøse arbejde med økologien har ført til, at Danmark er det land i verden, hvor økologiske fødevarer har den største markedsandel. Og vi er stolte af at have en økologisk sektor, hvor omdrejningspunktet er fagligt dygtige og innovative økologiske landmænd og fødevarer virksomheder, der hver dag producerer økologiske kvalitetsfødevarer til forbrugere over hele verden.

Denne publikation går bag om økologiens succes og ser på, hvilke forhold, der har gjort danske økologiske fødevarer til den succes, de er i dag. Her kan du læse om de mange forskellige styrkepositioner – fra jord til bord – der kendetegner den økologiske sektor i Danmark, og som tilsammen udgør opskriften på økologiens succes. En succes, der bygger oven på den danske landbrugssektors succes og som har gjort Danmark til en anerkendt og respekteret fødevarenation, der leverer

fødevarer af høj kvalitet til forbrugere over hele verden. Fødevarer, der er kendt for deres høje standarder inden for fødevarer sikkerhed, sporbarhed, kvalitet og bæredygtighed.

Et nøgleord for økologiens succes er samarbejde. Et samarbejde, som har stået på i mere end 30 år på tværs af hele værdikæden. Her spiller alle aktører en aktiv rolle: landmænd, virksomheder, organisationer, myndigheder, rådgivere og forskere, politikere, detailhandlen, foodservicesektoren og forbrugere. Alle har de bidraget til at skabe en markedsdrevet udvikling af den økologiske produktion. En produktionsform, der tager særlige hensyn til miljø og natur, dyrevelfærd, klima og bæredygtighed, og som stadig flere og flere forbrugere efterspørger.

Brug publikationen som opslagsværk om emner, du gerne vil vide mere om, eller læs den fra A-Z og få historien om økologiens veje til succes. Det er historien om, hvordan økologiske fødevarer blev én af den danske fødevareklynges styrkepositioner i en verden, der i stigende grad efterspørger bæredygtige fødevarer. ●

Landbrug & Fødevarer
December 2020

ØKOLOGISKE FØDEVARER

ØKOLOGISKE FØDEVARER –HVAD GEMMER SIG BAG Ø-MÆRKET?

Økologi handler om at skabe en bæredygtig landbrugs- og fødevareproduktion, hvor man tager særlige hensyn til miljø, natur, klima og dyrevelfærd.

ØKOLOGISK PRODUKTION kombinerer hensyn til miljø og biodiversitet, bevarelse af naturens ressourcer og en høj standard for dyrevelfærd. Samtidig har den økologiske produktion stort fokus på, hvordan man kan producere endnu mere klimavenligt og bæredygtigt. Økologiske fødevarer produceres efter EU's økologiregler. EU-Kommissionen definerer økologiske produktion således:

Økologisk produktion er et samlet system for landbrugsdrift og fødevareproduktion, der kombinerer bedste praksis på miljø- og klimaområdet, en høj grad af biodiversitet, bevarelse af naturressourcer og anvendelse af høje dyrevelfærdsstandarder og høje produktionsstandarder i overensstemmelse med stadig flere forbrugeres efterspørgsel efter produkter, der produceres ved anvendelse af naturlige stoffer og processer. Økologisk produktion spiller således en dobbelt rolle i samfundet, hvor den på den ene side forsyner et specifikt marked, der imødekommer forbrugernes efterspørgsel efter økologiske produkter, og på den anden side leverer offentligt tilgængelige goder, der bidrager til beskyttelsen af miljøet og dyrs velfærd samt landdistriktsudvikling.

Kilde: EU-Kommissionen

Økologi er grundlagt på fire overordnede principper, der er formuleret af den internationale organisation for økologi, IFOAM. Principperne danner grundlag for de økologiske producenters praksis og tankesæt. Kredsløb, balance og alsidighed er vigtige begreber i økologien.

ØKOLOGIENS PRINCIPPER:

SUNDHEDSPRINCIPPET

- Økologisk jordbrug bør opretholde og forbedre jordens, planternes, dyrenes, menneskenes og planetens sundhed som en udelelig enhed.

RETFÆRDIGHEDSPRINCIPPET

- Økologisk jordbrug bør bygge på forhold, der sikrer retfærdighed med hensyn til det fælles miljø og livsmuligheder.

ØKOLOGIPRINCIPPET

- Økologisk jordbrug bør bygge på levende økologiske systemer og kredsløb, samarbejde med dem, efterligne dem og hjælpe med at bevare dem.

FORSIGTIGHEDSPRINCIPPET

- Økologisk jordbrug bør drives på en forsigtig og ansvarlig måde for at beskytte nuværende og fremtidige generationers sundhed og trivsel og tage vare på miljøet.

Kilde: IFOAM

DET KENDETEGNER ØKOLOGISK PRODUKTION

DYRKNING AF JORDEN

Økologiske landmænd har fokus på at producere på naturens præmisser.

- Jorden dyrkes uden brug af syntetiske bekæmpelsesmidler og kunstgødning.
- Recirkulering af næringsstofferne er centralt for det økologiske kredsløb.
- Som gødning bruges primært husdyrgødning samt grøngødning og recirkulerede næringsstoffer.
- Der bruges mekaniske metoder og sædskiftestrategier til kontrol af ukrudt, sygdomme og skadedyr.
- Ved skadedyrsangreb på planterne kan der i særlige tilfælde anvendes naturligt forekommende bekæmpelsesmidler.
- Der er fokus på at skabe en levende og sund jord og på at styrke jordens frugtbarhed.
- Økologer har fokus på at have et varieret sædskifte, der værner om jordens frugtbarhed og øger tilgængeligheden af næringsstoffer samtidig med, at det reducerer skadedyrs, sygdoms- og ukrudtstryk.
- Der er fokus på binding af kulstof (CO₂) i jorden ved at have flerårige afgrøder i sædskiftet som fx kløvergræsmarker samt efterafgrøder.

ØKOLOGISKE HUSDYR

Dyrevelfærd er centralt i økologien. Derfor skal husdyr tilbydes forhold og livsmuligheder, der er i overensstemmelse med deres fysiologi, naturlige adfærd og trivsel.

I praksis betyder det, at:

- Dyrene skal kunne komme ud i det fri – på græsmarker, i hønsegårde eller som minimum i udendørs løbegårde.
- Dyrene har ekstra plads i stalden og godt med halm.
- Dyrene skal have økologisk foder og grovfoder dagligt.
- En række indgreb er ikke tilladt, fx klipning af haler hos grise
- Hormoner og andre midler til at kontrollere dyrenes reproduktion er forbudt.
- Syge dyr skal altid behandles, men der er ekstra strenge regler for brug af medicin. Veterinære lægemidler må ikke anvendes præventivt. Det stiller ekstra krav til dyrenes pasning.

ØKOLOGI OG BIODIVERSITET

Økologisk jordbrug bidrager til høj biodiversitet og bevarelse af arter og naturlige levesteder.

- Stor biodiversitet er med til at gøre naturen mindre sårbar i forhold til klimaforandringer og robust over for visse skadedyr og sygdomme.
- På økologiske landbrug er der i gennemsnit 30 pct. flere vilde plante- og dyrearter i marken og de marknære biotoper.
- Blandt de organismer, der har gavn af den økologiske driftsform, er jordbundsdyr og mikroorganismer, bestøvende insekter og naturlige fjender af skadelige insekter og sygdomme.
- Der arbejdes på at indføre krav om ekstra naturtiltag på økologiske bedrifter i økologireglerne. Kravene forventes at træde i kraft i 2022.

FORARBEJDNINGEN AF ØKOLOGISKE RÅVARER

- Økologiske fødevarer er fremstillet uden brug af kunstige smags-, farve- og sødestoffer.
- 54 ud af 402 godkendte tilsætningsstoffer er tilladt at bruge i forarbejdning af økologiske fødevarer.
- Forarbejdning skal ske så skånsomt som muligt.
- Bestråling af fødevarer er ikke tilladt.
- Virksomheder, der forarbejder økologiske fødevarer, kontrolleres mindst én gang om året

GMO-FRI PRODUKTION

Brug af genetisk modificerede organismer (GMO'er) er hverken tilladt i dyrkning eller forarbejdning af økologiske fødevarer. ►

KLIMA OG BÆREDYGTIGHED

Hele det danske landbrugserhverv arbejder hen imod at blive klimaneutralt i 2050. Uanset produktionsform fører dyrkning af jorden og husdyrproduktion til udledning af drivhusgasserne kuldioxid, metan og lattergas.

Hele erhvervet arbejder for at finde løsninger, der kan reducere klimapåvirkningen. Det sker bl.a. på basis af forskning og ved udvikling af ny viden, ny teknologi og nye afgrøder, samt nye måder at optimere og drive landbruget på. Det økologiske og det konventionelle landbrug kan inspirere hinanden på rejsen mod klimaneutral fødevarerproduktion.

I det økologiske jordbrug er der bl.a. fokus på

- Opbygning af jordens kulstofpulje og dermed jordens frugtbarhed.
- At der i fremtiden på mindst 50 pct. af dyrkningsfladen skal være kulstofopbyggende afgrøder som fx vedvarende græsmarker, træer og buske, eller efterafgrøder efter hovedafgrøden.
- Øget selvforsyning med bl.a. lokalproduceret proteinfoder, så indkøb af fx soja fra tredjelande på sigt kan undgås.
- Energibesparelser på bedriften.
- Brug af fornybar energi som f.eks. vind, solceller og biogas eller varmegenindvinding.
- Øget recirkulering ved produktion af biogas og efterfølgende brug af afgasset gylle som gødning.
- Planteformodling til udvikling af mere robuste plantesoerter samt nye typer af kløver med rodknolde, der mere effektivt kan opsamle og binde kvælstof fra luften.

ØKOLOGISK PLANTEPRODUKTION

Økologiske landmænd har et varieret sædskifte og dyrker mange forskellige afgrøder som fx: korn, græs, bælplanter, frø samt frugt og grønt. En del af afgrøderne dyrkes til konsum, andre som foder til økologiske husdyr. Syntetiske plantebeskyttelsesmidler og kunstgødning er ikke tilladt i økologisk produktion. Som gødning bruges recirkuleret organisk materiale som afgrøderester og husdyrgødning, ligesom landmændene dyrker kvælstof-fikserende afgrøder som fx kløvergræs, der kan optage kvælstof fra luften. Et varieret sædskifte bidrager til jordens frugtbarhed og til at reducere problemer med ukrudt og

skadedyr. Landmanden bruger mekaniske metoder og moderne teknologi som fx kamera-styrede lugeroboter i kampen mod ukrudtet. Hovedfokus er at skabe en sund, frugtbar jord for afgrøder, samtidig med at man beskytter miljøet, biodiversiteten og naturressourcerne. Fravalget af syntetiske plantebeskyttelsesmidler og kunstgødning resulterer i, at udbyttet i økologisk planteavl typisk er 10-30 pct. lavere end konventionelle udbytter. Det er en af hovedårsagerne til, at økologiske fødevarer er dyrere. En landbrugsejendom skal gennemgå en toårig omlægningsperiode, før de producerede varer kan sælges som økologiske. ●

ØKOLOGISK OKSEKØDS- OG MÆLKEPRODUKTION

Grundstenen i økologisk husdyrproduktion er, at dyrene skal have mulighed for at udøve deres naturlige adfærd. Økologisk kvæg skal på græs fra 15. april til 1. november, når vejret tillader det, og om vinteren skal dyrene have adgang til et staldsystem, der giver mulighed for fri bevægelighed. Foderet skal være økologisk, og det meste skal være grovfoder, der typisk kommer fra gårdens egne marker. Når koen har kælvet, skal ko og kalv være sammen i mindst 24 timer. En kalv må ikke opstaldes alene, og kalvene skal have mulighed for at få

tilfredsstillet deres suttebehov i mindst tre måneder. Derfor har kalvene en suttespand eller en opsat sut i kalveboksen. Hvis en økologisk ko ved sygdom behandles med medicin, er der skærpede krav til tilbageholdelsestiden (den periode, hvor mælken ikke må sælges til mejeriet). Tilbageholdelsestiden varierer for de enkelte typer medicin. I Danmark er det ikke tilladt at anvende humankritisk antibiotika, og brug af bredspektret antibiotika skal begrænses mest muligt og må kun gives efter en veterinærfaglig vurdering. ●

ØKOLOGISK GRISEPRODUKTION

Økologiske søer farer (føder) i Danmark i hytter på marken. Her bygger soen sin rede af halm og går sammen med sine smågrise, indtil de er mindst syv uger gamle. Når temperaturen er mere end 15 grader, skal søerne have adgang til sølehuller, hvor de kan køle sig af i muddret, ligesom muddret beskytter huden mod solens stråler. Når smågrisene bliver fravænnet og kommer på stald, skal de have adgang til en udendørs løbegård. I stalden har de ekstra plads og masser af halm at rode i. Grisene skal have økologisk foder*, heriblandt grovfoder, der er godt for grisenes fordøjelse og som holder grisene beskæftigede. Hvis en økologisk slagtegris bliver behandlet med medicin mere end én gang, kan den ikke sælges som økologisk. Halekupering og tandklipning er ikke tilladt i økologisk produktion, men smågrisene må gerne kastreres efter bedøvelse og smertelindring. Kastration foretages for at undgå, at hangrisene udvikler stoffer, der ødelægger smagen i kødet. ●

*Mindst 95 pct. af foderet af landbrugsoprindelse skal være økologisk. Dette krav stiger til 100 pct. i 2022 – dog undtages smågrise indtil 2027.

ØKOLOGISK ÆG- OG FJERKRÆPRODUKTION

Økologiske høns og slagtekyllinger skal have mulighed for at udøve deres naturlige adfærd både i stalden og på deres udendørsarealer. Inde i stalden må der højest være seks høner pr. kvadratmeter og hos slagtekyllinger højest ti kyllinger pr. kvadratmeter. I stalden skal der være naturligt lys om dagen og om natten skal der være mindst otte timer uden lys. Høns skal have adgang til siddepinde, og både høns og slagtekyllinger skal have mulighed for at skrabe og støvbade, der er en del af fuglenes adfærdsmæssige behov. Udendørsarealet skal være dækket af vegetation som fx græs, træer

eller buske. Det giver skygge og ly for eventuelle rovfugle – samtidigt opsamler vegetationen også næring fra dyrenes gødning. Høns og slagtekyllinger skal have økologisk foder*, heriblandt dagligt grovfoder som ensilage eller frugt- og grøntsagsrester. Produktionen af slagtekyllinger skal ske med langsomt voksende racer. Derved bliver en økologisk slagtekylling normalt 57-60 dage gammel, før den når slagtevægten på 2200 g. Det tager normalt omkring 35 dage for en ikke-økologiske slagtekylling at opnå samme vægt. De økologiske høner og andre danske høner næbtrimmes ikke. ●

*Mindst 95 pct. af foderet af landbrugsoprindelse skal være økologisk. Dette krav stiger til 100 pct. 2022, dog undtages ungfjerkræ indtil 2027.

FORARBEJDNING AF ØKOLOGISKE FØDEVARER

Den økologiske tankegang følger råvarerne hele vejen fra gård til forarbejdning. De økologiske principper – sundhed, økologi, retfærdighed og forsigtighed – afspejler sig i reglerne for forarbejdningen af økologiske fødevarer. Forarbejdningen af økologiske produkter indebærer et minimum af tilsætningsstoffer – kun 54 af de i alt 402 tilladte tilsætningsstoffer i EU er tilladt i forarbejdningen af økologiske fødevarer. Således er syntetiske smagsgivere, farvestoffer, sødemidler, GMO og bestråling ikke tilladt. Det er heller ikke tilladt at bruge nitrit i dansk økologisk produktion. Økologiske fødevarer skal behandles så skånsomt som muligt for at opnå et naturligt og sundt produkt. ●

Tillid og troværdighed skabt gennem regler og kontrol

Forbrugere over hele verden har stor tillid til danske økologiske fødevarer. Det kan i høj grad tilskrives de mange regler og love, der regulerer alle aspekter i vores fødevareproduktion, og som følges op af en grundig statslig kontrol.

DANMARK HAR GENNEM MANGE ÅR været en af verdens førende fødevarenationer med et stort fokus på fødevarer sikkerhed og sporbarhed. Fokus har gennem årtier været på at producere sunde og sikre fødevarer til danske og udenlandske forbrugere.

VERDENS FØRSTE ØKOLOGILOV

I 1987 fik Danmark sin første økologilov. Danmark var således det første land i verden til at lave officielle regler for økologisk produktion. Det økologiske regelsæt bygger ovenpå på den almindelige danske landbrugs- og fødevarelovgivning. Det betyder, at økologiske landmænd og fødevarevirksomheder udover at følge økologireglerne også følger alle øvrige love og regler, som bl.a. regulerer miljø, natur, dyrevelfærd, sporbarhed, hygiejne, fødevarer sikkerhed mv. i fødevareproduktionen.

I dag produceres de danske økologiske fødevarer efter EU's økologiregler. Derudover har Danmark en række skærpede forhold, der går videre end EU's regler. For eksempel er det ikke tilladt at bruge kobber i økologisk frugtavl, det er ikke tilladt at bruge nitrit i forarbejdning af økologiske produkter, og vi stiller krav til væsentlig mere beplantning i de økologiske hønsegårde, end EU-reglerne kræver.

ØKOLOGIKONTROL FRA JORD TIL BORD

Danmark var også det første land i verden til at etablere en statslig økologikontrol. Det skete i 1987

og er fortsat forbrugernes garant for, at alle aktører fra jord til bord overholder det økologiske regelsæt. Statslige kontrollører fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri kontrollerer, at den økologiske produktion foregår efter reglerne. Mindst én gang om året har alle økologiske landbrug, forsyningsvirksomheder og fødevarevirksomheder besøg af de statslige kontrollører.

Her tjekker kontrollørerne ved en fysisk kontrol på gården eller virksomheden, om alle økologiregler bliver overholdt. Udover det faste årlige kontrolbesøg, udtager man hvert år et antal gårde og virksomheder, som får ekstra uanmeldte kontrolbesøg. I fødevarevirksomheder foretages også stikprøvevis krydskontrol. Ved krydskontrol kontrolleres, om virksomhedens egne oplysninger om indkøb af økologiske råvarer stemmer overens med leverandørernes indberetninger om, hvor meget de har solgt til den pågældende virksomhed. Den effektive kontrol fra jord til bord er med til at værne om økologiens troværdighed og sikrer forbrugernes tillid til de økologiske varer.

VIDEREUDVIKLING

Produktion af økologiske fødevarer er ikke en statisk størrelse. I Danmark har erhvervet løbende fokus på at udvikle og forbedre den økologiske produktion. Derfor har erhvervets organisationer lavet en række anbefalinger til hold af økologisk kvæg og svin. I daglig tale kendt som brancheanbefalinger. Det er anbefalinger, der går videre end, hvad ►

EU's regler tilsiger. Baggrunden for brancheanbefalingerne er, at erhvervet ønsker en fortsat dynamisk udvikling af økologien med henblik på bl.a. at højne dyrevelfærd, miljø og klima samt etik i den økologiske produktion.

Ved stikprøvekontroller kontrollerer myndighederne eller aftagervirksomheder, at landmænd, der producerer efter anbefalingerne, også overholder dem.

MÆRKNING – FORBRUGERNES GUIDE TIL ØKOLOGISKE FØDEVARER

I EU findes fælles økologiregler i form af forordninger. EU's økologiforordninger danner lovgrundlaget for produktion og forhandling af økologiske fødevarer i hele EU. Forordningerne fastsætter detaljerede regler for produktion, forarbejdning, import, mærkning og markedsføring af økologiske fødevarer.

Ifølge EU-reglerne er det obligatorisk at sætte EU's økologilogo på færdigpakke økologiske produkter produceret i EU-lande. EU's økologi-logo kan ledsages af nationale eller private økologi-logoer.

Forarbejdede produkter, som indeholder mere end 95 pct. økologiske råvarer, kan mærkes som økologiske og henvise til økologisk landbrug, når de markedsføres. Produkter, der henviser til økologisk landbrug, inkluderer altid et identifikationsnummer for den myndighed, der har kontrolleret produktet.

EU'S ØKOLOGILOGO OG DET DANSKE Ø-MÆRKE

Økologiske produkter er i Danmark mærket med både EU's økologilogo "det grønne blad" og det danske Ø-mærke. Ø-mærket blev introduceret i 1990 og fortæller, at de økologiske fødevarer er dyrket og forarbejdet efter de økologiske regler, og at produktet er kontrolleret af den danske stat. Udenlandske varer kan således godt mærkes med det røde Ø, hvis den danske stat har ført kontrol med produktet. Næsten alle danske forbrugere (98 pct.) kender Ø-mærket. Både Ø-mærket og EU's økologilogo skaber tillid til den økologiske produktion. Mærkerne gør det let for forbrugerne at kende de økologiske produkter på butikshylderne ●

I Danmark kendes økologiske fødevarer let på det røde Ø-mærke. Ø-mærket indikerer, at det er de danske myndigheder, der fører kontrol med, at de økologiske regler overholdes i hele fødevarekæden fra jord til bord.

98 pct. af danskerne kender Ø-mærket og nærer stor tillid til det. I 2020 kunne Ø-mærket fejre 30 års fødselsdag.

DK-ØKO-100¹
EU Agriculture²

FORSTÅ EU'S ØKOLOGILOGO

EU's økologilogo er altid efterfulgt af to linjer:

- 1) Et identifikationsnummer, der angiver den national myndighed/certificeringsorgan, der kontrollerer varernes økologisk status.
Fx DK- ØKO-100 for Danmark eller ES-ECO-020-CV for Spanien.
- 2) Oprindelsen af den økologiske varer:
 - EU-jordbrug - produktet er dyrket i EU-lande.
 - Ikke EU-jordbrug – råvaren er dyrket i tredjelande – altså uden for EU.
 - EU/ikke EU-jordbrug: En del af råvarerne er dyrket i EU-lande og en del i lande uden for EU.

● ● Vi kommer på et tidspunkt, hvor vi ved, at der er fuld gang i produktionen, så vi får et retvisende billede af virkeligheden

EN ØKOLOGIKONTROLLØR PÅ ARBEJDE

Lone B. Pedersen er økologikontrollør i Fødevarestyrelsen. Hun kontrollerer, at virksomheder, der fremstiller økologiske fødevarer, overholder alle regler. Mindst én gang om året får alle økologiske virksomheder uanmeldt kontrolbesøg.

- Vi kommer på et tidspunkt, hvor vi ved, at der er fuld gang i produktionen, så vi får et retvisende billede af virkeligheden, siger Lone B. Pedersen. Som kontrollør begynder Lone B. Pedersen med at tjekke virksomhedens autorisation og deres egenkontrol omkring råvareindtag, produktionsforhold, pakning, mærkning og markedsføring. Dernæst går turen ud i produktionen.

- Her tjekker jeg, hvordan produktionen konkret foregår, om deres procedurer er tilstrækkelig gode, og om produktionen lever op til alle økologireglerne, siger Lone B. Pedersen.

Et vigtigt redskab i økologikontrollen er balanceregnskaber. Her kontrolleres om indgående mængder stemmer overens med udgående mængder. Eventuelle afvigelse skal altid kunne forklares.

- Vi vejleder også virksomhederne i nye økologiregler og metoder til at håndtere de mange økologiregler. Så virksomhederne er glade for vores besøg. Vi er med til at værne om økologiens troværdighed. ●

Der er stor åbenhed om den økologiske produktion. Øko-dag, Sofari og Åbent Landbrug er store årligt tilbagevendende landsdækkende åbent-hus events.

VEJE TIL SUCCES – SAMARBEJDE, POLITIK OG FORSKNING

Historien bag økologiens succes i Danmark handler om et langt og stærkt samarbejde mellem aktører på tværs af hele værdikæden. Markedsudvikling, en stærk visionær økologipolitik samt forskning i økologisk produktion har banet vejen for økologiens succes.

ET UNIKT SAMSPIL om at udvikle markedet for økologiske fødevarer og et bredt samarbejde om økologipolitik er to væsentlige faktorer, der har banet vejen for vækst i den økologisk sektor. Med stor fremsynet-hed har en række politiske initiativer fungeret som katalysator for et få opbygget et stærkt marked og dannet basis for en dynamiske udvikling af den økologiske produktion fra jord til bord. På samme tid har den økologiske produktion bidraget til offentlige goder bl.a. i form af øget dyrevelfærd og grøn vækst med fokus på miljø og natur.

SAMARBEJDE MED DEN DANSKE FØDEVARESEKTOR
Udviklingen af økologien i Danmark har i høj grad haft gavn af, at der gennem de sidste 30 år har været et bredt samarbejde på tværs af hele den danske fødevaresektor med Økologisk Landsforening og Landbrug & Fødevarer som nogle af de store aktører. I samarbejde har man udviklet økologisk fødevarerpolitik på tværs af sektoren, ligesom man har samarbejdet om fx etablering af rådgivningsvirksomheder, markedsudvikling og eksportfremstød for dansk økologi.

TÆT SAMARBEJDE OM ØKOLOGISK MARKEDSUDVIKLING

Det succesfulde salg af økologi i danske supermarkeder imponerer ofte udenlandske besøgende. Bag succesen ligger et unikt samspil mellem danske supermarkeds-kæder, organisationer, myndigheder og fødevarer-virksomheder, som har stået på i mere end 30 år. Det har bl.a. resulteret i, at de økologiske produkter er meget synlige i butikkerne. Gennem en række kampagner og andre initiativer har man gennem årene styrket forbrugernes viden om, hvad økologisk produktion står for, og

hvad de får for pengene, når de køber økologisk. Resultatet af de mange års indsat er, at Danmark i dag kan bryste sig af at have verdens højeste markedsandel for økologi. Mere end 90 pct. af danskerne køber økologiske produkter, og over halvdelen gør det hver eneste uge. Samtidig er der rigtig stor tillid til de økologiske fødevarer.

For at opkvalificere mindre, økologiske virksomheder i deres samarbejde med detail- og foodservicesektoren er der i årenes løb holdt kurser og seminarer, ligesom virksomhederne har fået rådgivning om produktudvikling mm., sådan at de også har været parat til at levere ind til butikshylderne.

DET ÅBNE LANDBRUG

Der er stor åbenhed omkring den økologiske produktion, og i mange år har en række faste events givet de danske forbrugere mulighed for at komme ud og møde de økologiske landmænd og deres produktion. Mere end fem pct. af befolkningen besøger hvert år en økologisk gård og oplever på tæt hold økologien, når det kommer til dyrevelfærd, miljø og natur. Økologiske mælkeproducenter inviterer hvert år til Øko-dag, hvor forbrugere over hele landet kommer ud og ser de økologiske køer blive lukket ud på græs efter en lang vinter i stalden. Også de økologiske griseproducenter inviterer med eventet Sofari forbrugerne ud at se, hvordan de økologiske grise lever, og hvad man får for pengene, når man køber økologisk gris. Tredje søndag i september er der Åbent Landbrug, hvor økologiske producenter også deltager. Flere og flere økologiske gårdbutikker ser også dagens lys. Her sælger landmanden egne og andre lokale kollegaers produkter samtidig med, at de har dialogen med kunden om deres produktion. ●

Udvikling af økologipolitik

Danmark har været pionerer, når det kommer til at sætte politiske rammer for økologi, og dansk økologipolitik er katalysator for innovation og vækst i den økologiske sektor.

DANMARK VAR DET FØRSTE LAND I VERDEN, der introducerede et statsligt økologisk regelsæt, en statslig økologisk mærkningsordning og en statslig økologikontrol. Gennem de sidste 30 år har en række økologiske handlingsplaner sat retning for, hvordan der skabes udvikling og vækst i den økologiske sektor. En innovativ økologipolitik har været drivkraften til at opnå ny viden, nye markeder samt faglig udvikling af den økologiske produktionsform.

INVOLVERING AF MANGE INTERESSETER

Med skiftende regeringer har der gennem årene været politisk opbakning til udvikling af økologien på tværs af det politiske spektrum i Danmark, hvilket har været genstand for international opmærksomhed. Gæster fra udlandet er ofte også imponerede over det velfungerende samarbejde, der er mellem landmænd og fødevarervirksomheder og mellem forbrugere, arbejdsmarkedet og miljø- og landbrugsorganisationer, når det gælder udvikling af økologipolitik. I Det Økologiske Fødevareråd under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri mødes forskellige organisationer og diskuterer initiativer, der kan styrke Danmarks økologiske udvikling.

FORSKELLIGE TILGANGE TIL MERE ØKOLOAGI

Dansk økologipolitik stimulerer både væksten gennem kampagner, der styrker forbrugernes kendskab til økologi og forøger det offentlige indkøb og ved en række tiltag, der giver flere landmænd incitament til at give sig i kast med økologisk produktion. Det sker bl.a. ved at tilbyde omlægningstjek til landmænd, der overvejer om deres bedrift kunne passe til økologisk produktion, ved at tilbyde uddannelse af landmænd og ved at støtte udvikling af nye dyrkningsmetoder, der hæver udbytterne og forbedrer kvaliteten, øger dyrevelfærden og klimaeffektiviteten. En del af udviklingsinitiativerne målrettet både national og international afsætning, forskning og landbrugsfaglig udvikling støttes af Fonden for Økologisk Landbrug.

ET REDSKAB I DEN POLITISKE VÆRKTØJSKASSE

En af de unikke egenskaber ved dansk økologipolitik er, at økologien aktivt har været brugt som middel til at opnå bredere nationale mål som beskyttelse af natur, drikkevand, klima samt grøn vækst og landdistriktsudvikling. På det lokale niveau har byer og kommuner anvendt omlægning til økologi til at beskytte drikkevandsressourcer og til at puste nyt liv i kommunens landområder. Et eksempel er Lejre Kommune, der aktivt har besluttet at bruge økologien som løftestang til at blive en attraktiv kommune for bosætning, udvikling af landdistrikterne og for beskyttelse af natur, klima og drikkevand.

60 PROCENT ØKOLOGI I OFFENTLIGE KØKKENER

Et eksempel på en ambitiøs økologipolitik kombineret med mobiliseringen af den økologiske sektor ses i de banebrydende danske initiativer til at øge økologiandelen i offentlige køkkener. Disse indebærer et politisk mål om 60 pct. økologi i alle offentlige køkkener, indførelse af Det Økologiske Spisemærke og prioritering af en stor efteruddannelsesindsats af køkkenpersonalet.

DANSK FØRERPOSITION

– ØKOLOGIPOLITIKKEN VIRKER

I 2018 modtog Danmark FN's Future Policy Award for sin effektive og innovative økologipolitik. Joelle Katte-Andrighetto, Organic Policy Manager i den internationale økologiorganisation IFOAM, gav følgende kommentar med på vejen:

• • *Dansk økologipolitik er både kreativ, effektiv og ambitiøs. Et eksempel til efterfølgelse, især hvad angår indsatsen for at få økologien ind i de offentlige køkkener og støtte til forskning og markedsudvikling. Den aktive økologipolitik har tydeligvis bidraget til, at Danmark i dag er verdensførende på økologi.* •

ØKOLOGIFORSKNING

Udviklingen af den økologiske produktion er baseret på viden og innovation. Mere end 25 års målrettet forskning i økologisk landbrugs- og fødevarerproduktion har bidraget til økologiens succes i Danmark og forskningsindsatsen fortsætter.

I DANMARK har vi en lang tradition for forskning i økologisk landbrugs- og fødevarerproduktion. I kølvandet på den første økologiske handlingsplan i 1995 igangsatte Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i 1996 det første nationale forskningsprogram i økologisk jordbrugs- og fødevarerproduktion. Det var et fireårigt forskningsprogram, som omfattede 11 danske forskningsinstitutioner. En række succesfulde forskningsprogrammer blev sat i gang, og Danmark opnåede et internationalt ry som et af de førende lande inden for økologisk jordbrug. Samtidig grundlagde man forløberen til ICROFS - et Internationalt Center for Forskning i Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer. Vejen var hermed lagt til en solid forskningstradition i økologiske jordbrugs- og fødevarer-systemer.

FORSKNINGSEMNER

Økologiforskning understøtter udvikling af nye løsninger og ny viden i hele kæden fra jord til bord. Ny viden som kan rykke den danske økologisektor mod stadig større bæredygtighed, mere klimavenlig produktion, øget produktivitet og en bedre økonomi. I ICROFS' forskningsstrategi 2019 – 2021 er der særligt fokus på forskning inden for temaerne:

- CIRKULÆR BIOØKONOMI
- KLIMA OG MILJØ
- BIODIVERSITET
- SUNDHED OG VELFÆRD
- FREMTIDENS ØKOLOGISKE FORBRUGER
- ØKOLOGIEN SOM LEVEVEJ

Konkret udmønter forsknings- og udviklingsindsatsen sig i projekter om for eksempel

- Hvordan man kan opnå merudbytter i dansk økologisk kornproduktion?
- Hvordan man kan udvinde protein fra kløvergræs, der kan bruges til grise- og fjerkræfoder samtidig med at der produceres biogas af restproduktet?
- Hvordan man kan øge kulstofbinding i jorden til gavn for klimaet?
- Hvordan man kan øge dyrevelfærden i den animalske produktion?

AKTØRDREVEDET FORSKNING

Et særligt kendetegn ved økologiforskningen er, at den er aktørrevet. Forskere, praktikere, rådgivere og andre faglige profiler arbejder sammen om at udvikle nye løsninger og muligheder, der er praktisk anvendelige, og som styrker økologien. Det er med til at sikre kort vej fra ny viden til praktisk implementering ude på gårdene og i virksomhederne.

FORSKNING PÅ DEN POLITISKE DAGSORDEN

Erhvervets organisationer arbejder sammen med ICROFS om løbende at få økologiforskning og udvikling sat på den politiske dagsorden. Det er vigtigt, at der løbende afsættes penge specifikt til forskning i den økologiske sektors særlige udfordringer, så sektoren fortsat kan udvikle sig og bidrage til fælles samfundsgoder. Det er indtil videre lykkedes ganske succesfuldt – bl.a. er der i 2021 afsat 50 mio. kr. af forskningsreserven til økologiforskning. •

DET ØKOLOGISKE MARKED

Det økologiske marked

Danske forbrugere er verdensmestre i økologisk forbrug. Danmark er det land i verden, hvor økologiske fødevarer har den største markedsandel, og forbruget vokser år for år.

12,1 PCT. AF DANSKERNES INDKØB af dagligvarer var i 2019 økologiske, og Danmark er således det land i verden, hvor økologiske fødevarer har den største markedsandel. I 2019 købte 52,5 pct. af danskerne økologi hver eneste uge. Salget af økologi til professionelle køkkener som fx hoteller og restauranter, kantiner, institutioner og hospitaler er gennem de seneste år også steget markant – dog forventes Covid-19-krisen at have sat en midlertidig stopper for denne vækst på grund af nedlukning af hoteller og restauranter i lange perioder.

ÅRSAGER TIL AT KØBE ØKOLOGISK

Når man spørger danskerne om, hvorfor de køber økologiske fødevarer, skyldes det både hensyn til egen sundhed, men også et ønske om at bidrage til bedre miljø, klima, drikkevand ligesom hensynet til øget dyrevelfærd spiller en rolle.

HVOR KØBER DANSKERNE ØKOLOGI?

Hovedparten af økologisalget – cirka 80 pct. – sker gennem detailhandlen og ved onlinehandel.

Onlinehandel er en indkøbsform, som vinder mere og mere indpas, når der skal købes dagligvarer. Under Covid-19-pandemien har denne måde at købe dagligvarer på fået et ekstra boost. Også køb af måltidskasser vinder stærkt frem som en populær løsning, særligt for den travle børnefamilie.

Aarstiderne er en af pionererne på området, som tilbage i 2009 introducerede de første måltidskasser med råvarer og opskrifter, der passer sammen. Måltidskassekonceptets

store succes har betydet, at der er i dag er flere virksomheder som tilbyder konceptet, bl.a. Skagen Food og Nemlig.com. De to sidstnævnte virksomheder har både økologiske og konventionelle fødevarer i deres koncept, men den økologiske andel af salget er høj.

Cirka 11 pct. af de økologiske fødevarer afsættes via food-servicesektoren, som er en sektor i vækst. Således steg salget til restauranter, hoteller og offentlige køkkener i 2019 med 11 pct. På grund af Covid-19 med nedlukning af hoteller, restauranter og kantiner på arbejdspladser, forventes imidlertid en markant nedgang i salget af økologi til food-service i 2020. Dog forventes en tilsvarende stor stigning i væksten af økologi i detail- og onlinehandel.

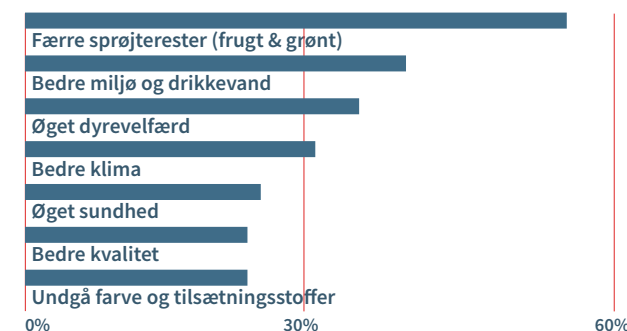
HVAD KØBER DANSKERNE?

Der er i Danmark vækst i alle økologiske varekategorier. Den største markedsandel har økologiske gulerødder med 45 pct., efterfulgt af havregryn med 43 pct., mælk med 32 pct. og æg med 30 pct. Mens forbruget af fx økologisk kød endnu ikke fylder så meget i danskernes indkøbskurve. Således udgør økologisk oksekød 8 pct. og grisekød knap 4 pct. En hastig voksende kategori er drikkevarer som saft, juice, øl og vin. (kilde: GfK ConsumerScan 2019)

Undersøgelser fra bl.a. Aarhus Universitet viser, at når forbrugerne først er begyndt at købe en varekategori økologisk, følger flere varegrupper efter i et bestemt mønster – hvor basisvarer som mælk, æg og grønsager købes økologisk, før man vælger også at lægge luksusvarer som vin, øl, chokolade, is og kager i økologisk variant i indkøbskurven.

DE VIGTIGSTE ÅRSAGER TIL AT KØBE ØKOLOGISK

Kilde: Norstat-forbrugerundersøgelse for Landbrug & Fødevarer, maj 2019

DEN ØKOLOGISKE TRAPPE I DANMARK

ØKOLOGI TIL FORBRUGERE VERDEN OVER

Danmark er internationalt kendt som et land, hvor der produceres fødevarer af høj kvalitet, og hvor fødevaresikkerheden er i top.

DANSKE VIRKSOMHEDER har traditionelt altid haft fokus på fødevaresikkerhed, og det er medvirkende til, at især mange lande i bl.a. Asien efterspørger danske fødevarer. Derudover er danske fødevarer kendetegnet ved, at kvaliteten altid er på samme høje niveau. Der er således ikke kvalitetsforskelle fra levering til levering.

STOR TILLID TIL DANSKE VARER

Danmark er i udlandet anerkendt for at have et unikt økologisk kontrolsystem, idet økologikontrol og udstedelse af økologicertifikat foretages af kontrollører, der er ansatte i den danske stat og således helt uafhængige af både de økologiske landmænd og virksomhederne. Derfor er tilliden til økologiske fødevarer meget høj, både blandt danske forbrugere og på de udenlandske markeder. Tilliden til de

danske økologiske fødevarer er også en væsentlig årsag til, at danskerne er det folkefærd i verden, som køber flest økologiske fødevarer. I gennemsnit købte vi i 2019 økologi for 3000 kr. pr. person på tværs af alle aldre.

FORDOBLING AF EKSPORT

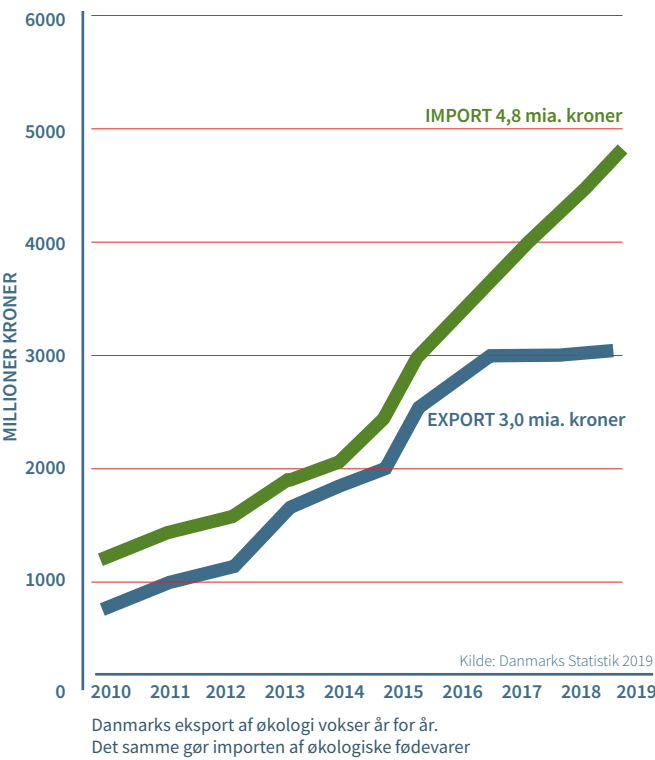
Netop høj fødevaresikkerhed, sunde kvalitetsfødevarer og et unikt økologikontrolsystem er stærkt medvirkende til, at eksporten af økologiske fødevarer er steget markant fra år til år og nu har rundet 3 mia. kr. (400 mio. Euro). Danske virksomheder eksporterer både til nærmarkeder som Tyskland, Sverige og Frankrig, men også til fjernmarkeder i Asien, Mellemøsten og USA. De største eksportmarkeder i 2019 var i nævnte rækkefølge: Tyskland, Sverige, Holland med Kina på fjerdepladsen.

Danmark har indenfor den animalske produktion mange virksomheder – både store og små – som satser på økologisk produktion og også på eksport. Det er derfor ikke overraskende, at de største eksportvarer er mejeriprodukter (drikkemælk, ost, smør og mælkepulver til børneernæring) og grisekød. Danske virksomheder er dog også leveringsdygtige i æg og fjerkræ samt vegetabiliske varer som foderstoffer, grøntsager (bl.a. gulerødder og salat) samt kolonial- og drikkevarer.

IMPORT

Danmark har et stort forbrug af økologiske fødevarer, og som en konsekvens heraf har Danmark ligeledes en stor import af økologiske fødevarer. Det er især frugt og grøntsager, der af klimatiske grunde ikke kan dyrkes i Danmark, der importeres. Der er bl.a. stor import af økologiske frugter som bananer, appelsiner og citroner. Kaffe, the og chokolade samt vin er andre store importvarer. Derudover importeres korn og foderstoffer, hvoraf noget igen reeksporteres til andre nærmarkeder. Den økologiske import er beløbsmæssigt større end eksporten og udgjorde i 2019 4,8 mia. kr. ●

EKSPORT OG IMPORT AF ØKOLOGI

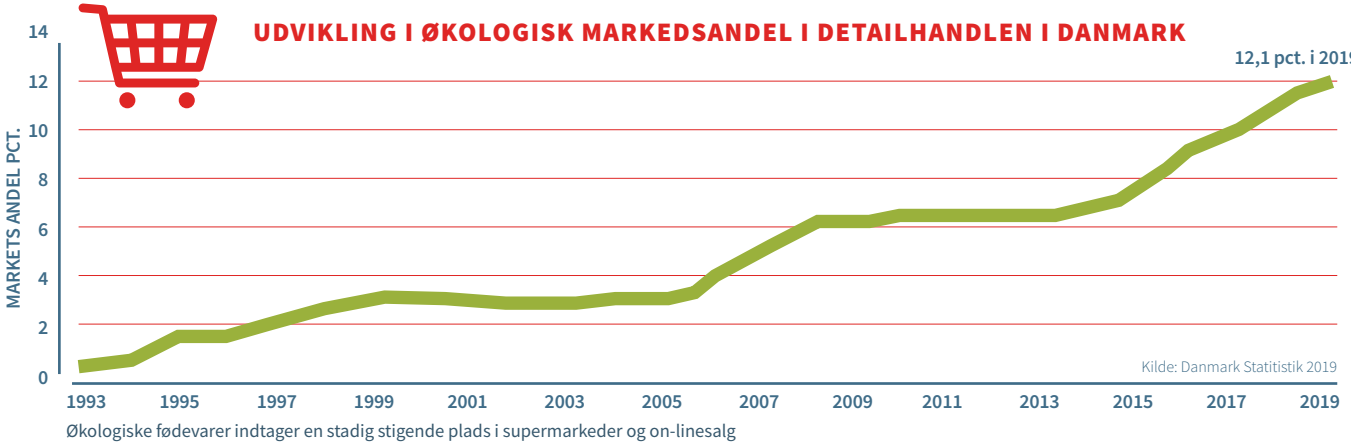

Økologi i detailhandlen

30 års udvikling i den økologiske sektor har skabt et mangfoldigt udbud af økologiske fødevarer i de danske butikker og gjort danskerne til verdensmestre i økologisk forbrug.

I DAG FINDES ALLE PRODUKTGRUPPER i en eller flere økologiske varianter. År for år er salget af økologi steget i detailhandlen. I 2019 steg salget med knap 10 pct. og økologiske fødevarer har nu en markedsandel på godt 12 pct. I 2020 forventes salget at stige med omkring 15 pct. med fortsat vækst i årene fremover. Økologisalg er i Danmark stærk forankret i både discountbutikker og i de traditionelle supermarkeder. Supermarkeds-kæderne har taget økologien til sig og på hver deres måde været med til at markedsføre økologi til de danske forbrugere. At være synlig på økologi er blevet en bevidst del af de fleste danske supermarketers brandingstrategi. Derfor har supermarkederne, udover at give de økologiske fødevarer en central plads i butikkerne, også anvendt økologien som en parameter til at tiltrække de særligt købekraftige forbrugere. Den forbrugerejede supermarkeds-kæde Coop, der i 1981 var den første til at tage økologiske varer ind på hylderne, satte i 2016, som et led i deres ansvarlighedsstrategi, en kampagne i søen for at øge salget af økologi. De øgede udbuddet af økologiske varer og satte økologi på dagsordenen med fornyet styrke. Det har resulteret i et øget salg indenfor Coop, hvor salget af økologi i 2016 på landsplan udgjorde cirka 9 pct. af det samlede fødevaresalg til i dag at udgøre cirka 16 pct. I hovedstadsområdet og i Aarhus udgør økologisalg i Coops butikker mere end 20 pct.

Kampagnen førte til at konkurrerende detailkæder også satte ind i forhold til at styrke deres markedsføring af økologiske produkter. Discountkæden Netto har under sloganet: *Alle skal have råd til økologi* – på bannere, indkøbsposer og lastbiler gjort økologi tilgængeligt for alle og har udviklet deres eget økologiske mærke ”ØGO”. Et strategisk samarbejde mellem Netto og den fynske fødevarevirksomhed Løgismose har gjort Løgismoses luksuspregede og ofte økologiske produkter tilgængelige i Nettos butikker. Supermarkeds-kæden Rema1000 har købt en andel af det økologiske gods Gram Slot, som de arbejder tæt sammen med. Godset leverer økologiske mejeriprodukter, havregryn, kartofler, løg, mel mv. til Rema1000s mere end 350 butikker. Føtex, som har mere end 1300 økologiske varenumre i deres butikker, har især de seneste år banet vej for endnu mere økologi ved at lancere et medlemskort, ØKO+, som giver 20 pct. rabat på økologiske varer. Også discountkæden LIDL opruster i kampen om kunderne ved at øge antallet af økologiske varenumre. I high-end kæden Irma med 68 butikker primært placeret i Storkøbenhavn udgør økologi 38 pct. af deres salg af fødevarer. Det er kædens mål, at økologisalg i 2025 skal udgøre 50 pct. Flere produkter fås nu kun i økologiske varianter i Irma. Det gælder bl.a. mel, gulerødder, citroner og bananer. ●

ØKOLOGI – OGSÅ NÅR MAN SPISER UDE

Med årlige vækstrater på 20 pct. har der været en markant udvikling i salget af økologiske fødevarer til foodservicesektoren i de sidste 10 år. Økologien havde i 2019 en markedsandel på 11 pct. i foodservicesektoren, og der forventes fortsat vækst. Dog satte Covid-19 en stopper for væksten i foodservicesektoren i 2020.

DET ER DE OFFENTLIGE KØKKENER og private kantineoperatører, der har været driveren for udviklingen i foodservicesektoren. De seneste år har økologien også holdt sit indtog på menukortene på hoteller og restauranter. Hotel- og restaurationsbranchen står i dag for halvdelen af økologiforbruget i foodservicesektoren. Der arbejdes også på at øge økologiens andel i take-away og de hurtige måltider på farten.

POLITISKE VISIONER OG HANDLINGSPLANER

Økologiens succes i foodservicesektoren skyldes i høj grad et tæt samspil mellem en visionær økologipolitik og allokering af penge til uddannelses- og informationsaktiviteter i foodservicesektoren. Offentlige køkkener har siden Økologisk Handlingsplan 2020, som kom i 2012, arbejdet henimod mindst 60 pct. økologi. I regeringens strategi ”Grønne indkøb for en grøn fremtid” fra 2020 fortsætter indsatsen for mere økologi, idet der stilles krav om mindst 60 pct. økologi i statslige kantiner. Der har i årenes løb været afsat penge til at hjælpe køkkenerne med at omstille sig samt til at uddanne personalet. Hensigten med uddannelsesindsatsen er bl.a. at lære de køkkenprofessionelle, hvordan man ved et øget fokus på råvarer i sæson, mad lavet fra bunden i stedet for brug af halvfabrikata, fokus på brug af mindre kød samt kunsten at reducere madspild, kan tage økologiske varer ind uden at sprænge budgetterne.

MOBILISERING AF GROSSISTERNE

Samtidig med indsatsen på køkkensiden har der også været fokus på at sikre forsyningen af økologiske fødevarer via grossistfirmaer, sådan at det er lettilgængeligt for køkkenerne at bestille økologiske varer. I begyndelsen var der udfordringer med at få grossisterne til at tage et alsidigt økologisk vareudbud ind, da de var bekymrede for, om der var tilstrækkelig efterspørgsel. Gennem informationsaktiviteter for netop grossisterne er det i dag lykkedes at skabe balance, og de førende danske grossister har nu et velassorteret sortiment af økologi i alle varegrupper.

DET ØKOLOGISKE SPISEMÆRKE

Danskerne skal have mulighed for aktivt at vælge økologi, når de spiser ude. Uanset om det er i offentligt eller privat regi. Derfor lancerede Fødevarestyrelsen i 2009 ”Det Økologiske Spisemærke”. Mærket indikerer, hvor stor en andel af de råvarer et køkken anvender, der er økologiske. ”Det Økologiske Spisemærke” findes i guld, sølv og bronze. Når 90-100 pct. af et køkkens råvarer er økologiske, kan man få guldmærke. Sølv gives ved 60-90 pct. økologi og bronzemærket, hvis 30-60 pct. af køkkenets råvarer er økologiske.

Det er gratis at få ”Det Økologiske Spisemærke”. Man skal ansøge Fødevarestyrelsen om det. Se mere om spisemærket på www.oekologisk-spisemaerke.dk. ●

Ved udgangen af 2020 var der i alt 3356 køkkener i Danmark, som havde fået tildelt ”Det Økologiske Spisemærke” og antallet vokser måned for måned. Mærkerne fordeler sig med: 22 pct. guldmærker, 41 pct. sølvmærker, 37 pct. bronzemærker.

KØBENHAVN – EN ØKOLOGISK OG KLIMAVENLIG HOVEDSTAD

Københavns Kommunes har en målsætning om 90 pct. økologi i offentlige køkkener, samt at kommunens køkkener skal certificeres med Det Økologiske Spisemærke. Initiativet blev for mere end ti år siden sat i værk af en visionær borgmester, som brændte for økologien.

Kommunen er tæt på at nå sit mål om 90 pct. økologi. Knap 90 pct. af maden i de cirka 70.000 måltider, der hver dag tilberedes i kommunens køkkener, er økologisk. Næste skridt bliver en reduktion af måltidernes klimaaftryk. Københavns Kommune har en målsætning om i 2025 at have reduceret CO₂ aftrykket fra kommunens fødevarerindkøb med 25 pct. Uddannelse og rådgivning af de køkkenprofessionelle skal bane vejen for klimavenlige økologiske måltider i Københavns Kommune. ●

SYGEHUSE SERVERER 90 – 100 PCT. ØKOLOGISK MAD

I patientkøkkenet på Randers Sygehus har man arbejdet med at omlægge til økologi siden 2009. I 2016 opnåede patientkøkkenet Det Økologiske Spisemærke i guld, som det første hospital i Danmark. I 2018 fulgte Bispebjerg og Frederiksberg Hospital efter sammen med Region Hovedstadens øvrige hospitaler, som alle nu har ”Det Økologiske Spisemærke” i sølv. Opskriften på succesen er bl.a. fokus på råvarer i sæson, mindre madspild, brug af mindre kød og flere bønner og linser samt udfasning af halvfabrikata. Resultatet er, at patienterne nu får serveret sund økologisk mad lavet fra bunden. Samtidig har det givet større arbejdsglæde hos de ansatte i køkkenet – alt sammen inden for den samme budgetramme. ●

Økologi i gastronomien

Med ”Nyt Nordisk Køkken” er der de sidste 15 år sat nye gastronomiske standarder i Danmark. Økologiske fødevarer spiller en vigtig rolle i Danmarks gastronomiske rejse mod international anerkendelse.

DANMARK HAR DE SIDSTE 15 ÅR gennemgået en gastronomisk revolution, der har bragt Danmark på det gastronomiske verdenskort.

NYT NORDISK KØKKEN

Det hele begyndte i 2004 med manifestet for ”Nyt Nordisk Køkken”, hvor en kreds af ambitiøse kokke gik sammen for at skabe nye retningslinjer for udviklingen af kulinarisk mad.

Nyt Nordisk Køkken tager udgangspunkt i, at man skal bruge naturlige, lokale kvalitetsråvarer i sæson. Intentionen er at udvikle nye innovative måder at bruge de råvarer, der enten dyrkes og eller findes i naturen i Nordens spisekammer.

Med Nyt Nordisk Køkken begyndte en ny æra for dansk gastronomi, og manifestets budskaber har bredt sig som ringe i vandet i den danske restaurationsverden, hvor ambitiøse kokke skaber nye spændende retter med udgangspunkt i tankerne bag Nyt Nordisk Køkken.

ØKOLOGER LEVERER RÅVARER

Enkelhed, naturlighed, økologi, innovation, brug af årstidens lokale råvarer og en lav forarbejdningsgrad kendetegner måltider, der er inspireret af Nyt Nordisk Køkken.

Danske økologiske råvarer spiller en nøglerolle i Nyt Nordisk Køkkens succeshistorie, da de økologiske grundprincipper om renhed, dyrevelfærd og bæredygtighed går hånd i hånd med intentionerne i Nyt Nordisk Køkken.

MICHELIN-STJERNER

De høje faglige ambitioner hos de danske kokke er blevet belønnet. Antallet af danske restauranter, der er blevet hædret med de eftertragtede Michelin-stjerner, er vokset markant. Således er antallet af uddelte Michelin-stjerner til danske restauranter vokset fra 12 i 2010 til 35 i 2020 - fordelt på 26 restauranter.

En opgørelse fra 2017 fra Landbrug & Fødevarer viser, at en stor del af de landmænd, der leverer råvarer til Danmarks Michelin-belønnede stjerne restauranter er økologiske producenter. Med deres råvarer tryller de danske stjernekokke, når de skaber helt unikke smagsoplevelser af international standard ●

●● Økologiske råvarer spiller en vigtig rolle på menuerne hos landets gourmetrestauranter.

DE ØKOLOGISKE LANDMÆND

- De økologiske landmænd har sat sig for, at de vil være verdensmestre i udvikling af bæredygtig økologisk produktion.

DE ØKOLOGISKE LANDMÆND

Godt 10 pct. af de danske landmænd er økologer. Med fokus på høj faglighed og kvalitet producerer de økologiske fødevarer på naturens præmisser med størst mulig hensyntagen til miljø, bæredygtighed og dyrevelfærd.

I Danmark var der i 2019 godt 4000 økologiske bedrifter, som sikrer råvaregrundlaget til de økologiske virksomheder. Interessen for at drive økologisk landbrug er stor, og antallet af økologiske landmænd er vokset med næsten 50 pct. gennem de seneste 5 år. Således udgjorde de økologiske bedrifter i 2019 10,6 pct. af de danske landbrugsbedrifter. Tilsammen dyrker de 11,3 pct. (2019) af Danmarks landbrugsareal.

Fælles for dem er, at de er drevet af at producere gode, sunde råvarer på naturens præmisser og med størst mulig hensyntagen til miljø, biodiversitet, dyrevelfærd, klima og bæredygtighed.

De økologiske landmænd har sat sig for, at de vil være verdensmestre i udvikling af bæredygtig økologisk produktion. Med afsæt i økologiens værdier og principper er de drevet af et ønske om konstant at udvikle og forbedre deres produktion gennem god økologisk praksis.

Det handler bl.a. om:

- at øge selvforsyning med bl.a. proteinafgrøder
- at opnå øget ressourceeffektivitet
- at skabe en så livlig og frugtbar jord som muligt
- at have sædskifter, der sikrer kulstofbinding i jorden
- at gøre velfærd og sundhed for de økologiske husdyr endnu bedre
- at se på nye økologiske produktionssystemer som fx skovlandbrug
- at skabe gode vilkår for biodiversitet både i dyrkningsfladen og på tilstødende arealer.

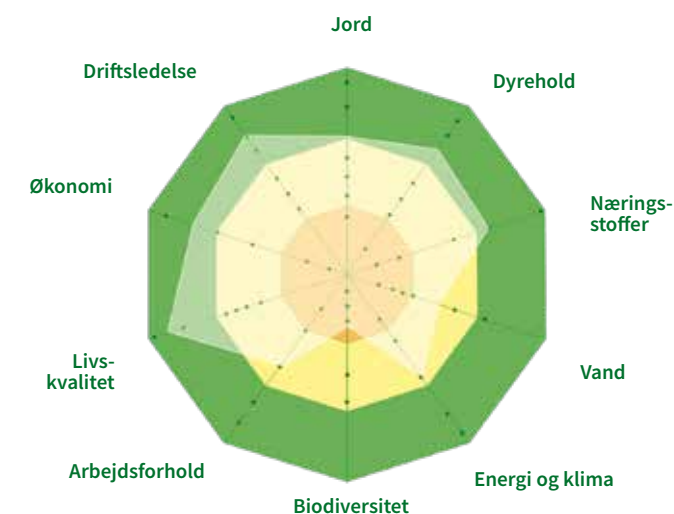
KLIMA OG BÆREDYGTIGHED HØJT PÅ DAGSORDENEN

Danske landmænd ønsker at bidrage til at realisere FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. Derfor er der stort fokus på bæredygtig produktion og på, hvordan man hele tiden kan forbedre bedrifternes klimapåvirkning og bæredygtighed.

I den økologiske produktion er der en helhedsorienteret tilgang til bæredygtighed med fokus på både miljømæssige, sociale og økonomiske aspekter. På den enkelte gård

har landmanden stort fokus på, hvordan man kan reducere klimapåvirkningerne og øge gårdens bæredygtighed.

Et værktøj til at måle et landbrugs bæredygtighed er RISE-analysen. Inden for ti områder analyseres gårdens bæredygtighed, og landmanden får konkrete forslag til, hvordan gårdens bæredygtighed og klimapåvirkning kan forbedres.

RISE-analysen måler bæredygtighed: Jo flere målinger, der ligger i det grønne område af "spindelvævet", jo mere bæredygtig er bedriften.

De økologiske landmænd arbejder også med værktøjet "KLIMALANDMAND". Et værktøj, der på baggrund af produktionsdata, viser gårdens klimabelastning og kommer med forslag til forbedringer.

EN MANGFOLDIG LANDBRUGSPRODUKTION

Mange af de økologiske landbrug i Danmark er specialiserede med hovedfokus på enten vegetabilsk produktion, kvæg-, grise- eller fjerkræproduktion.

Der er dog også mange landbrug, som fokuserer på at producere et mangfoldigt udbud af produkter med henblik på direkte salg til forbrugerne gennem gårdbutikker og internethandel eller i samarbejde med lokale butikker. En del gårde sælger også direkte til cateringvirksomheder og restauranter. ●

KAMERASTYREDE LUGERBOTTER OG DRONER

Da brug af kemiske ukrudtsmidler ikke er tilladt i økologien, kan det være arbejdskrævende at holde økologiske grønsagsmarker fri for ukrudt. Her kan moderne teknologi være en stor hjælp.

Hos en af Danmarks største økologiske grøntsagsavlere klarer fem kamerastyrede lugerbotter arbejdet med at holde rent mellem rækkerne. Når lugerobotten kører hen over marken, tager kameraet stilling til hver enkelt plante og det ukrudt, der er omkring planten. Det der registreres omsættes til en mekanisk handling om, hvor der skal luges.

Lugerobotterne sparer med arbejderne for tidskrævende manuelt arbejde. Det sænker produktionsomkostningerne og samtidig frigiver robotten mandetimer, der kan bruges til udvikling af produktionen. Virksomheden har også taget droneteknologien til sig. Med droner bestemmes det optimale tidspunkt for høst af de økologiske grønsager, der dyrkes på mere end 500 hektar. Når grønsager høstes på det helt rigtige tidspunkt, øges både deres kvalitet og holdbarhed. ●

Viden og rådgivning

Danske landmænd har en lang tradition for at søge faglig rådgivning for at optimere deres produktion. Rådgivere med speciale i økologisk produktion rådgiver de økologiske landmænd om planteavl, husdyrhold, naturpleje, klimatiltag mv.

● **DANSKE LANDMÆND** har en lang tradition for at organisere sig i andelsselskaber og landbrugsforeninger. Det har været med til både fagligt og kommercielt at styrke dansk landbrug. Andelsselskaberne har traditionelt stået for forarbejdning, innovation og afsætning af landmandens produkter, mens landbrugsforeningerne har sikret landmændenes landbrugspolitiske indflydelse og kompetent landbrugsfaglig rådgivning.

UVILDIGE LOKALE LANDBRUGSRÅDGIVERE

I dag findes der under de danske landbrugsforeninger branchesamarbejdet DLBR (Dansk Landbrugs Rådgivning), som består af 31 lokale rådgivningscentre. Rådgivningscentrene er ejet af foreningerne, hvilket i sidste ende vil sige af landmændene.

Rådgivningscentrene yder uvildig rådgivning til landmændene om alt fra planteproduktion, miljøbeskyttelse, bæredygtig produktion til husdyrsundhed og -velfærd samt økonomisk optimering.

De lokale landbrugsrådgivere har typisk en mellem-lang eller lang uddannelse bag sig med specialiseret viden i landbrugsproduktion med fokus på økologisk produktion. Det er med til at sikre konkurrencedygtige økologiske råvarer af allerhøjeste kvalitet.

ØKOLOGIRÅDGIVNING

Nogle centre har samlet økologirådgiverne i et økologikontor, hvor de kun arbejder med rådgivning af økologiske landmænd. På andre centre beskæftiger rådgiverne sig både med rådgivning inden for økologiske og konventionel produktion. Der findes også en selvstændig

rådgivningsvirksomhed, som udelukkende beskæftiger sig med økologisk rådgivning. Den ejes i fællesskab af et rådgivningsselskab som 6 landbrugsforeninger og Økologisk Landsforening står bag. De lokale økologirådgivere formidler nyeste viden til landmændene.

SEGES - ET BINDELED MELLEM FORSKNING OG LOKAL RÅDGIVNING

Videnscentret SEGES er landbrugs- og fødevarerhvervets faglige videns- og innovationshus. Her arbejder mere end 650 eksperter med at bygge bro mellem universiteternes forskning og praktisk landbrug. SEGES Økologi Innovation har særligt til opgave at sikre økologisk innovation og udvikling i den danske landbrugssektor. Inden for de forskellige driftsgrene arbejdes der - gennem udviklingsprojekter og forsøg - på at optimere og videreudvikle landbrugssektoren ved at inddrage ny viden og teknik. Samtidig er der fokus på at identificere de forretningsmæssige potentialer i landbruget.

SEGES formidler sidste nye viden fra forskning og udvikling til rådgiverne og gør ny viden praktisk anvendelig for landmændene. Videnscentret administrerer også en række databaser, der opsamler data fra de forskellige produktionsgrene, der bl.a. kan bruges til at sikre udvikling, sporbarhed og kvalitet i den danske landbrugsproduktion. SEGES har også opbygget Danmarks største landbrugsfaglige online vidensdatabase "Landbrugsinfo", hvor al faglig viden er samlet og tilgængeligt for alle rådgivere, landmænd, virksomheder og andre som ønsker at tegne abonnement på den nyeste faglige viden. ●

STORE OG SMÅ VIRKSOMHEDER MED STÆRK ØKOLOGIPROFIL

Udviklingen i den økologiske fødevareproduktion i Danmark har været drevet af store virksomheder med en stærk økologi-profil og en mangfoldig underskov af mindre innovative virksomheder. Innovation og lydhørhed over for forbrugertrends har gjort Danmark til verdensmester i økologisk fødevareforbrug.

ANDELSBEVÆGELSEN har spillet en stor rolle for dansk landbrugs succes – og også for økologiens succes. Andelselskaberne har typisk stået for såvel produktudvikling, forarbejdning og afsætning af landmandens produkter, så landmanden kunne koncentrere sig om produktion af råvarer i mark og på stald. Både store og små andelsvirksomheder har været centrale medspillere i udviklingen af den økologiske fødevareproduktion.

MÆLKEPRODUKTION – EN DRIVER FOR DEN ØKOLOGISKE UDVIKLING

Driveren for den økologiske udvikling har været mælkeproduktionen. Nogle af de største andelsmejerier har ved siden af den konventionelle mælk valgt også at fokusere på økologiske mejeriprodukter, mens andre andelselskaber med stor succes har valgt udelukkende at fokusere på økologiske mejeriprodukter til forbrugere i ind- og udland.

Danske mejerier er i dag således nogle af de førende på de økologiske eksportmarkeder: fra Tyskland i vest, til Mellemøsten i syd og Kina i øst. De danske mejerier var nogle af de første i verden, som fik tilladelse til at eksportere økologiske varer til Kina.

ØKOLOGISK KØD OG ÆG TIL FORBRUGERE OVER HELE VERDEN

Også i kødbranchen er Danmark i front med

økologi, hvor Europas største økologiske kødskab har eksisteret siden 1992. Sammen med andre landmandsejede og private kødvirksomheder forsynes forbrugere i Europa og Asien med både økologisk fjerkræ, okse- og grisekød. Det samme gør sig gældende for danske økologiske æg til bl.a. Mellemøsten.

VEGETABILSKE PRODUKTER

Det er ikke kun i den animalske produktion, at danske virksomheder agerer på verdensmarkedet. Det gælder også inden for vegetabilsk produktion. Store danske grovvarevirksomheder både køber og sælger økologiske korn- og foderstoffer i mange lande, både kornvarer til dyrefoder og til brødproduktion.

Med andre vegetabilske varer som eksempelvis økologiske kartofler, rodfrugter og salat er der ligeledes ekspertise og stor fokus hos danske virksomheder. Danmark er således et af de førende lande inden for produktion af økologiske gulerødder, der både forbruges i stort antal på hjemmemarkedet, men også eksporteres til flere nærmarkeder.

Der er også en aktuel stigning i produktion og efterspørgsel efter økologiske proteinafgrøder som fx ærter, lupiner og hestebønner. Proteinafgrøderne efterspørges både som erstatning for importeret soja til foder og til humankonsum til at indgå i det voksende marked for plantebaserede fødevarer.

•• Ofte har de økologiske virksomheder været trendsættere med nye varer.

Endelig kan nævnes, at der inden for økologiske kolonial- og drikkevarer også er mange virksomheder, som i de seneste år har udviklet sig til en succeshistorie, hvor der i dag både er fokus på produktion til hjemmemarkedet og til de nære og lidt fjernere eksportmarkeder.

ØKOLOGISK OG IKKE-ØKOLOGISK PRODUKTION

Nogle virksomheder satser udelukkende på økologisk produktion, mens andre virksomheder både producerer økologiske og konventionelt fremstillede fødevarer. Hvis en virksomhed både har en økologisk og ikke-økologisk produktionslinje, er der strenge regler og procedurer, der foreskriver, hvordan det konkret håndteres. Og virksomheden skal kunne dokumentere deres handlinger over for kontrolmyndighederne. Det er vigtigt for at værne om økologiens troværdighed.

STOR INNOVATION BLANDT MINDRE ØKOLOGISKE VIRKSOMHEDER

Parallelt med de større virksomheder har en underskov af mindre, økologiske fødevarer-

heder bidraget til udvikling af den økologiske fødevarereproduktion og været med til at sikre et rigt, varieret udbud af økologiske varer inden for både basisvarer og luksusvarer. Ved kreativ tænkning, innovation og stor lydhørhed over for forbrugertrends og -behov har de været med til at sikre, at der i dag findes et rigt varieret udbud af økologiske fødevarer i alle varekategorier.

PRODUKTUDVIKLING

Helt tilbage fra økologiens spæde start har de økologiske virksomheder været kendetegnet ved en fantastisk innovation og hurtig omstillingsevne i produktionen. Især mindre virksomheder var gode til at fremstille små mængder af de nye varer, som detailkæder med økologifokus udbød. Hvis forbrugernes efterspørgsel var tilstrækkelig stor, blev produktionen mangedoblet. Hvis ikke, blev produktionen stoppet i tide, inden virksomheden led nævneværdige økonomiske tab.

Ofte har de økologiske virksomheder været trendsættere med nye varer, som efterfølgende også er blevet fremstillet i en konventionel variant. Det bedste eksempel på dette er mejeriproduktet 'Skyr', der er kendetegnet ved et højt proteinindhold. Et andet eksempel er konceptet med måltidskasser, hvor forbrugere online kan bestille ugentlige leveringer af madkasser. Her var pionererne på området en økologisk virksomhed med fokus på økologiske grøntsager. I den nyeste trend med plantebaserede fødevarer spiller økologien ligeledes en stor rolle, idet mange af råvarerne er af økologisk oprindelse. Dette gør sig gældende for både havredrikke og plantebaserede køderstatninger m.v.

NÆRHED MELLEM PRODUCENT OG FORBRUGER

Nogle landmænd ønsker at følge deres produkter helt ud til forbrugerne. Sammen med fx lokale slagtere får de for eksempel fremstillet pølser og andre pålægsgvarer, som de sælger enten direkte til forbrugerne via gårdbutikker eller via aftaler med lokale supermarkeder. Nærhed og autencitet er vigtigt. Derfor er historien om, hvordan vores mad er blevet til, og hvem der har produceret den, blevet en vigtig salgsparemet overfor mange forbrugere. ●

ØKOLOGISKE MEJERIPRODUKTER TIL FORSKELLIGE BEHOV I LIVET

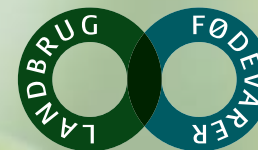
Mejeribranchen er en branche med stor fokus på innovation og udvikling. Med udgangspunkt i mælkens potentialer og globale forbrugertrends udvikles nye produkter, der matcher fremtidens forbrugeres behov for sundhed, ernæring og gode smagsoplevelser til forskellige situationer gennem hele livet. Fra økologisk modernælkserstatning til kulinariske smagsoplevelser med specialoste produceret efter gamle håndværkstraditioner.

Mælk er ikke bare mælk. Koens race, fodring, og hvordan den har levet, har indflydelse på mælkens kvaliteter. Mælkeprodukter fremstilles med varierende fedt- og

proteinindhold tilpasset forbrugernes forskellige præferencer. Forbrugerne tilbydes også løbende nye typer af mælk fx frisk økologisk mælk fra køer, der er fodret udelukkende med græs og urter, som er med til at give højere indhold af omega-3-fedtsyrer og antioxidanter i mælken.

Mejerister og gourmetkokke samarbejder om at udvikle sortimentet af unikke oste af forskellige slags. Ligesom der i samarbejde med baristaer udvikles mælk med et fast proteinindhold, der giver et blødt og cremet mælkeskum hele året til byens kaffebarer.

Forskning i mælkens egenskaber og muligheder spiller en central rolle i mejeribrugets udvikling af nye, innovative produkter. ●

Landbrug & Fødevarer

Landbrug & Fødevarer er en erhvervsorganisation, som repræsenterer den samlede fødevareklynge i Danmark. Det vil sige alle typer af landmænd, fødevarevirksomheder samt agroindustrien. Organisationen har omkring 1500 økologiske landmænd som medlemmer og repræsenterer en stor del af den økologiske fødevareproduktion og -forarbejdning.

Landbrug & Fødevarer arbejder for at skabe gode rammer for den økologiske produktion i Danmark og videreudvikling af den økologiske sektor. Derfor har Landbrug & Fødevarer bl.a. fokus på økologipolitik, økologiske regler og principper, afsætning og markedsudvikling samt faglig udvikling, der skaber værdi for den økologiske produktion og de økologiske forbrugere i ind- og udland.

Læs mere på www.lf.dk

ØKOLOGI I DANMARK – VEJE TIL SUCCES

Publikationen er lavet med afsæt i
The Organic Way – The Danish Model, 2018

Redaktion: Landbrug & Fødevarer

Grafisk tilrettelæggelse: SalometGrafik

Fotos:

Axel Månsson A/S: s. 5, 32

Colourbox: s. 5

Henrik Bjerregrav: s. 5, 9, 10, 11, 12

Jesper Truelsen: s. 30

Landbrug & Fødevarer: s. 2, 5, 13, 18, 21, 27, 28,
34, 37, 38

Miklos Szabo: omslag, s. 4, 14, 17, 22

Thomas Alfoedi: s. 5

Tomas Fibiger Nørfelt: s. 5

Udgivet med støtte fra

Fonden for **økologisk landbrug**

Tryk PE-Offset A/S

ØKOLOGI I DANMARK – VEJE TIL SUCCES går bag om økologiens succes og ser på, hvilke forhold, der har gjort danske økologiske fødevarer til den succes, de er i dag i Danmark og ude i omkring i verden. Her kan du læse om de mange forskellige styrkepositioner, som kendetegner den økologiske sektor fra jord til bord, og som tilsammen udgør opskriften på økologiens succes i Danmark.

Produceret med støtte fra

Fonden for **økologisk landbrug**